

spreek!

Over geloof, kerk en samenleving

-
- Het christelijk perspectief van Herwi Rikhof
 - Hoop en eenzaamheid van de Syrische vluchteling
 - Poëtische 'Onderbreking' van coronatijd
 - Engelen die voorbijgaan en blijven

THEMA: **PERSPECTIEF IN DONKERE DAGEN**

Steun het Fonds Priesteropleiding!

Bisdom
Groningen
Leeuwarden

Bankrekeningnummer
NL94INGB0650250826

Snel, eenvoudig en
veilig doneren?
Gebruik de QR-code!

Bisdom
Groningen
Leeuwarden

HET MOMENT DAT AFSCHEID
NEMEN ONVERMIJDELIJK IS

UITVAARTZORG
BOERHAAVELAAN
JOYCE NIJHOLT

050-5255980

INFO@UITVAART-GRONINGEN.NL

Schrijf je in bij Uitvaartzorg Boerhaavelaan voor een
tegemoetkoming van €200 bij een uitvaart verzorgd door ons

SCHOLA CANTORUM
KOOR VAN DE SEMINARISTEN VAN HET BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM
PRESENTEERT

KOM, IMMANUEL

GOD MET ONS TE ALLEN TIJDE
KERKLIEDEREN VOOR HET HELE JAAR

Bestel onze nieuwe CD via onze website

www.willibrordseminarie.nl

Met uw bestelling steunt u onze opleiding
tot priester. Heel hartelijk dank!

€15
cadeautip

Spreek! in donkere dagen

Hoofdredacteur

Lammert de Hoop

Kerstmis 2020 is dit jaar anders dan anders. Het COVID-19 virus zet veel op z'n kop. Wat een kerstnummer zou zijn is een themanummer over "perspectief in donkere dagen". Dagen die langer duren dan verwacht. U leest dit blad ook op de valreep van dit jaar. Donkere decemberdagen.

We laten mensen aan het woord die stilstaan bij het perspectief van christelijk geloof, die oog hebben voor hoopvolle gebeurtenissen die hen overkomen. De bisschop, een dichter-Franciscaan, parochianen in de Noordoostpolder en op Ameland, een Syrische vluchteling, een pastoor-theoloog bij de Heilige Landstichting, onze kerkelijke kunstcommissie.

De redactie van Spreek! wenst u zegenrijke dagen en een perspectiefvol begin van het nieuwe jaar.

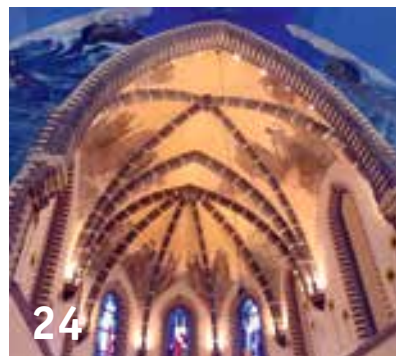
Inhoud

12

20

24

8 Bijbels omgaan met besmettelijke ziekten
Column van de bisschop

10 Het kerstlied
Herwi Rikhof over indrukwekkend middeleeuws kerstlied van Oldenzaal.

12 Noden van deze tijd zien is christelijk perspectief
Gastinterview met pastor en hoogleraar Herwi Rikhof.

15 Stilte
Gedicht over corona tijd van Peter Vermaat.

16 Dichterlijke 'onderbreking'
Peter Vermaat over de coronacrisis.

18 En toch komt het goed
Galilea en de missie van Jezus

20 Ik ben een vreemde hier
Syrisch vluchteling Rabee Al Marindi

22 Bouwen aan toekomst voor de kerk
Nieuw roepingenpastoraat trekt jongeren.

24 Engelen die voorbijgaan of blijven
Opinie van parochiaan Paula Kershof.

26 Verheugde herders

Pastoraal werker drs. **L.L.A. (Lucas) Foekema** was op 1 oktober jl. 25 jaar werkzaam in het pastoraat van ons bisdom. Hij is thans werkzaam in de H. Antonius van Padua te Blauwhuis, Heeg, Roodhuis en Sneek. Namens de bisschop van harte proficiat!

Op 1 november jl. heeft mevrouw drs. **N.G. (Nelleke) ten Wolde-Hijwegen** de zending ontvangen voor haar nieuwe functie in de Emmaüsparochie te Emmeloord, Marknesse, Rutten, Tollebeek, Espel en Nagele. Per dezelfde datum kreeg zij eervol ontslag voor haar werkzaamheden in de Zalige Titus Brandsmaparochie te Bolsward, Makkum, Witmarsum en Workum. Wij wensen haar alle goeds en Gods rijkste zegen!

Parochiekerk HH Petrus en Paulus te Heerenveen

Omdat de Congregatie van de Heilige Geest zich terugtrekt uit het bisdom verleent de bisschop per 1 januari 2021 eervol ontslag aan pater **C.N. (Charles) Eba'a Asse** als pastoor van de HH. Petrus en Paulus te Heerenveen, Wolvega, Steggerda en Frederiksoord, aan pater **T.T. (Titus) Ikyomke** als parochievicaris, en aan pater **L.T. (Leo) Gottenbos** als priester-assistent van dezelfde parochie. De bisschop bedankt hen voor de periode van 5 jaar dat zij in het bisdom werkzaam waren en wenst hen een vruchtbare tijd en Gods zegen in een nieuwe functie elders.

EMMELOORD: EEN CORONASCHERM IN STIJL

Het coronaprotocol voor de kerken verrijkte de RK parochies met het fenomeen hoest- of spatscherm om bij publieke vieringen uitreiking van de H. Communie mogelijk te maken. Pastoor Victor Maagd in de NO Polder inspireerde het tot een tocht naar de bouwmarkt en een stijlvolle creatieve knutselactie. Zijn verslag op Facebook: "De kleine koperen kruisjes met koperen bolletjes zorgen ervoor dat de vormgeving van celebratiealtaar, ambo en credens echoot in het wonderlijk meubelstuk dat het hoestscherm is."

BOMEN ACTIE LAUDATO SÍ

Alle parochies van het bisdom ontvingen in november jl. een jong appel- of pereboompje. Bedoeld voor aanplant en oogst van de vruchten te zijner tijd van eigen bodem. De bomenactie is een internationaal initiatief, waar het bisdom bij aansloot, in het kader van de encycliek Laudato Sí die paus Franciscus vijf jaar geleden het licht deed zien. Het is een dringende oproep van de paus aan de wereld om zorg te hebben voor de aarde als 'ons gemeenschappelijk

huis'. De toekomst van dat huis voor volgende generaties wordt bedreigd door de ernstige gevolgen van milieuvervuiling, opwarming van de aarde en toenemende arm-rijk tegenstellingen. Elk boompje voor de parochie is voorzien van een citaat uit Laudato Sí: 'De aarde is een gemeenschappelijk erfgoed waarvan de vruchten allen ten goede moeten komen' (Laudato Sí 93).

DIOCESANE PASTORALE RAAD BEZINT ZICH OP KERKGEBOUWENBELEID

De sluiting of het herbestemmen van kerken vraagt transparantie over financiën en duidelijke procedures. De DPR kwam 14 november jl. online bijeen om bisschop Ron van den Hout en zijn staf over dit onderwerp te adviseren. In zijn inleiding op het thema stond de bisschop stil bij de betekenis van kerkgebouwen in de samenleving, kenmerken van de missionaire parochie en de evangelisatiefunctie van kerkgebouwen door hun sacraal karakter. "Maar zijn we als kerk en parochie wel klaar voor deze missie?", vroeg de bisschop zich af. "Missie begint met zekerheid en zelfvertrouwen als gelovig individu en kerkgemeenschap. Parochies moeten geen incrowd gezelschap worden. Durf bekende organisatiestructuren kritisch te bekijken. Wees creatief in denken en doen, orthodox in leer en leven." aldus

Mgr. Van den Hout. Hij verwees naar het evangelie van Mattheus 18,12: "Wat dunkt u? Wanneer een man honderd schapen heeft en één daarvan verdwaalt, zal hij dan niet de negenennegentig in de bergen alleen laten om op zoek te gaan naar het ene verdwaalde?" In de kerk tegenwoordig is het andersom volgens de bisschop: "Dat er negenennegentig zijn afgedwaald en nog maar één over is in de kerk? Moeten we ons dan niet omdraaien en anders gaan denken?" De DPR bestaat uit lekenvertegenwoordigers van parochies met leden en auditores van de priesterraad. Dagvoorzitter van de Raad is Dominicus Kamsma. De DPR komt tweemaal per jaar bijeen en fungeert als denktank en adviesorgaan van de bisschop. De DPR-leden hebben een verslag van discussie en advisering ontvangen (overzicht DPR: zie bisdomwebsite).

DAG VAN HET JODENDOM 2021: KUNST & VERBEELDING

Op 17 januari a.s. wordt in de Folkingestraat Synagoge te Groningen de jaarlijkse Dag van het Jodendom georganiseerd door het bisdom in samenwerking met vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschap. Thema is de vraag naar onderscheid tussen joodse en christelijke kunst over religieuze beleving. Gastsprekers zijn Jaron Beekes, eindredacteur van het Museumtijdschrift, en prof.dr. Sible L. de Blaauw, emeritus hoogleraar Kunstgeschiedenis en Vroegchristelijke kunst. Prof. De Blaauw is ook voorzitter van de Commissie voor Kerkinrichting en Kerkelijk Kunstbezit van het bisdom Groningen-Leeuwarden.

VERTREK PETERS SPIRITIJNEN UIT PAROCHIE HEERENVEEN

Met ingang van 1 januari a.s. vertrekken de drie peters Spiritijnen Charles Eba'a Asse, Titus Ikyomke en Leo Gottenbos als pastores van de parochie HH Petrus en Paulus in Heerenveen. Bisschop Ron van den Hout heeft hen eervol ontslag verleend als respectievelijk pastoor, parochievicaris en priester-assistent. De parochianen hebben met veel waardering afscheid van hen genomen. "Ik bid dat u elders in Nederland vanuit de inspiratie van de congregatie vruchtbare pastorale arbeid zult kunnen verrichten, en ik dank u voor de vijf jaren dat u in ons bisdom werkzaam bent geweest", aldus Mgr. Van den Hout in zijn brief aan de pastores. Het vertrek uit het noordelijk bisdom is op initiatief van de Congregatie voor de Heilige Geest (orde der Spiritijnen) die zich genoodzaakt zien hun inzet voor de Nederlandse kerkprovincie te beperken en zich elders in het land te concentreren. Voor de parochie wordt in het bisdom naar opvolging gezocht.

KERSTMIS IN CORONATIJD: LANDELIJKE RK CAMPAGNE

Social distancing is niet nieuw. In andere vormen bestaat het al vanaf de eerste dag. Gods Zoon is in afzondering geboren. In een wereld die Hem op afstand hield, werd God mens met de mensen. Afgezien van een paar eenvoudige herders en excentrieke sterrenkundigen, zocht niemand Hem op. Waar we ons bevinden, hoe de omstandigheden ook zijn. God houdt geen afstand, maar komt naar ons toe. Op de moeilijke momenten zal Hij nabij zijn.

Voor Kerstmis 2020 lanceerden de Nederlandse bisschoppen de publiekscampagne Vier Kerstmis: een oproep om binnen de strenge corona beperkingen toch kerstmis te vieren. Fysiek in de kerk door tijdig reserveren, via het beeldscherm van de televisie (KRO-NCRV) of door lokale kerstvieringen via live-stream op internet te volgen. Een video met kerstwens van alle bisschoppen en een social media actie zette de campagne kracht bij voor breed publiek.

De speciale website www.vierkerstmis.nl verwees geïnteresseerden door naar de parochie in hun eigen postcodegebied. Sommige parochies organiseerden meerdere kerstvieringen. Parochiewebsites gaven informatie over locaties en aanvangstijden, reserveringsopties en connectie met live-stream verbinding via internet.

Agenda van de bisschop

NB: De agenda is onder voorbehoud. In verband met de recente lockdown maatregelen van de regering tegen het coronavirus kunnen afspraken vervallen.

December

24	19.30 uur:	Eucharistieviering Assen
	22.30 uur:	Nachtmis Bonifatius Leeuwarden
25	09.00 uur:	Eucharistieviering Zuidlaren
	11.00 uur:	Mis kathedraal
26	10.00 uur:	Eucharistieviering Assen
27	10.30 uur:	Eucharistieviering Roden
31	19.00 uur	Eucharistieviering Assen

Januari

1	11.00 uur:	Eucharistieviering kathedraal
2	19.00 uur:	Eucharistieviering Rolde
3	10.00 uur:	Eucharistieviering Assen
9	19.00 uur:	Eucharistieviering Hoogeveen
10	10.00 uur:	Eucharistieviering Meppel
16	19.00 uur:	Eucharistieviering Assen

17	09.30 uur:	Eucharistieviering Zuidlaren
19 t/m 21		Bisdomretraite
23	19.00 uur:	Eucharistieviering Meppel
24	10.00 uur:	Eucharistieviering Beilen
30	19.00 uur:	Eucharistieviering Gieten
31 t/m 3feb		Colleges Nieuwe Niedorp

Februari

8	10.00 uur:	KBS Bovendonk
18		Recollectiedag
23		Ontmoeting Nederlandse/ Vlaamse bisschoppen
28	10.30 uur:	Eucharistieviering Schiermonnikoog, opening klooster

COVID EN BIJBELS OMGAAN MET BESMETTELIJKE ZIEKEN

De evangeliën vertellen twee verhalen over Jezus' contact met mensen die besmettelijk ziek zijn. Beide keren is dat melaatsheid. We denken vaak dat Jezus in zijn leven veel melaatsen ontmoette, maar eigenlijk is dat niet het geval. Eén situatie doet zich voor aan het begin van zijn openbare optreden in Galilea. Er komt een man naar Jezus toe en zegt: "Als Gij wilt, kunt Gij mij reinigen." Daarop reageert Jezus met: "Ik wil, wordt rein." Vervolgens geeft Hij de genezene de opdracht zich bij de priesters te melden, maar niet over zijn genezing te spreken. Het andere verhaal gaat over tien melaatsen, alle door Jezus genezen, waarvan er één bij Jezus terugkeert - een Samaritaan - die dan van Hem te horen krijgt dat zijn geloof hem heeft gered. Die genezing gebeurde op weg naar Jeruzalem op de grens van Galilea en Samaria.

Melaatsheid

Waarom denken we dat Jezus veel melaatsen ontmoette? Omdat er vaker naar melaatsheid wordt verwezen. Het genezen en reinigen van zieken, zoals melaatsen, behoort tot de zending van Jezus. Als Johannes de Doper in de gevangenis over Jezus' optreden hoort, laat hij door zijn leerlingen aan Jezus de vraag overbrengen: "Zijt Gij de Komende, of hebben wij een ander te verwachten?" Jezus geeft daarop een getuigenis over zichzelf: "Gaaf aan Johannes zeggen wat gij hoort en ziet: blinden zien [...] melaatsen genezen [...]." De evangelisten verwijzen verder naar Simon de Melaatse in wiens huis te Betanië, Jezus voorafgaand aan zijn lijden door een vrouw wordt gezalfd. Melaatsheid wordt dus meerdere malen in de evangeliën genoemd, maar feitelijk komt Jezus tijdens zijn leven maar twee keer met melaatsen in contact.

Om wat voor ziekte gaat het dan? In de Griekse evangelietekst staat lepra. Toch is dat niet wat wij tegenwoordig onder lepra verstaan melden de meeste commentaren. In het Oude en Nieuwe Testament gaat het hier om de een huidziekte, of diverse soorten huidziekten, waarbij de huid wit uitslaat of schilfert (psoriasis). Of het

Bijbelse lepra overeenkomt met het moderne lepra doet eigenlijk weinig ter zake. In beide gevallen gaat het vooral om een besmettelijke ziekte; de Bijbel heeft niet tot doel ons over medische zaken te informeren.

Huidhonger

Wij hebben te maken met een besmettelijk COVID-19 virus. De meest voorkomende symptomen zijn droge hoest, koorts en vermoeidheid. Het virus wordt vooral verspreid via vochtdruppeltjes die vrijkomen als een besmet persoon hoest, niest of uitademt. U kunt besmet raken als u het virus inademt in de buurt van iemand met COVID-19, of als u een besmet oppervlak aanraakt en vervolgens uw ogen, neus of mond.

Jezus raakt in het evangelie één keer de zieke aan. Hij is blijkbaar niet bang! Bij het aanraken van de melaatse toont Jezus bovendien emotie. Hij voelt een diep medelijden wat Hem ertoe beweegt de melaatse aan te raken ter reiniging. Of wij Jezus letterlijk moeten navolgen en iemand met een besmettelijke ziekte ook moeten aanraken is geen vraag van exegese maar van gezond verstand en medische mores. In onze tijd is intussen een nieuw woord in

omloop gekomen: huidhonger. We hebben diepe behoefte aan lichamelijk contact, een omhelzing, een handdruk, een schouderklopje. Normale dingen tussen mensen die nu even niet kunnen. Dagelijks houden we 1,5 m afstand tot elkaar.

Nabij zijn

Toch zijn dit tijdelijke omgangsvormen. Laten we proberen elkaar geestelijk nabij te zijn, elkaar te helpen en te ondersteunen in deze donkere tijd. Omdat we meer weten van de medische gronden weten we beter hoe besmetting te voorkomen is, en we weten ook hoe we op een andere manier dan fysiek elkaar nabij kunnen zijn. Eeuwen lang werden mensen met een besmettelijke ziekte buiten de samenleving geplaatst. Dat was erg pijnlijk en hoeft gelukkig niet meer. Kerstmis is het feest van Gods nabijheid aan ons mensen. Laten we elkaar helpen in dat geloof. Een zalig kerstmis toegewenst.

+ Ron van den Hout
bisschop van Groningen – Leeuwarden

Plechelmusbasiliek te Oldenzaal

HET KERSTLIED

Mijn vroegste herinneringen aan Kerstmis zijn waarschijnlijk gekleurd. Maar toch. Wij mochten mee naar de nachtmis. Mijn broer en ik werden vroeg uit bed gehaald en moesten ons in de keuken wassen. Onze slaapkamer was te koud. In de donkere nacht (of beter vroege ochtend) liepen we tussen onze ouders in naar de Oldenzaalse Plechelmusbasiliek, terwijl uit de galmgaten van de grote grijze toren de klanken van de midwinterhorens klonken. We waren niet de enigen. De grote kerk was vol. Het koor op volle sterkte. En toen gebeurde het bijzondere: tijdens de preek kondigde de pastoor het Oldenzaals kerstlied aan.

spreek!

Tekst: Herwi Rikhof

Iedereen ging staan en uit volle borst werd door de hele kerk een lied gezongen, twee keer zelfs, de tweede keer een toon hoger.

*Een kindelien so lovelic
is ons geboren heude
van ener jongfrou suverlic
God treust ons arme leude
en was ons dat kindeke nich geboorn
so waren wy alle te male verloorn
dat heil is onser allen
ei du seute Here Jesom Christ
das doe die menschen geboren bist
God beheud ons veur die helle.*

Ik heb heel wat kerstmuziek, oratoria, concerten en liederen, uit Engeland en Italië, uit Duitsland en Polen, horen zingen door beroemde solisten en koren en gespeeld door wereldvermaarde orkesten. Maar hoe mooi de Carol-service in Kings's of het concerto per la notte di Natale van Corelli, het Weihnachtsoratorium van Bach, het eerste deel van de Messiah van Händel of de kerstliederen gezongen door de Poolse groep Mazowse ook mogen zijn. Zonder dat Oldenzaals kerstlied is het voor mij geen kerstmis. Niet vanwege sentimentele of nostalgische redenen, maar vanwege de diepe inhoud van dat middeleeuwse lied. Een lied om langs de regels te lopen zoals een oud-collega van mij dat zo mooi formuleerde.(.....) De twee regels die misschien wel het meest opmerkelijk zijn in dit kerstlied: er wordt zoiets als een hypothese geformuleerd:

*en was ons dat kindeke nich geboorn
so waren wy alle te male verloorn*

Wat is de functie van zo'n vreemde gedachtegang? (....) In de gang van de geschiedenis spelen keuzes en beslissingen een doorslaggevende rol spelen. Natuurlijk gaat het ook om omstandigheden, maar de mensen die geschiedenis maken, zijn de mensen die gebruik weten te maken van die omstandigheden. Het doorbreken van de geschiedenis kan verbazing oproepen en zelfs bewondering, zo in de trant van 'het is toch jammer dat dat niet gebeurd is' of: 'het is maar goed dat het zo gelopen is'. In dit kerstlied overheerst de verbazing en bewondering over dit proces (.....) met een universele boodschap: dat heil is onser allen.

Fragment uit een beschouwing van Herwi Rikhof in: *Je ziet het ene. Beschouwingen over de zeven sacramenten en liederen van de Kerk*. Verschijnt in 2021 bij uitgeverij Adveniat.

NODEN VAN DEZE TIJD ZIEN IS CHRISTELIJK PERSPECTIEF

Herwi Rikhof (72) weegt zijn woorden in ons gesprek. Hij is priester, theoloog en pastor in Nijmegen. De Cenakelkerk op de Heilige Landstichting is zijn parochiekerk. Corona is volgens hem ook een tijd van herbronning. "Verbazing over het leven. Open staan voor waar nood is. Aan dat christelijk perspectief is behoefte in onze tijd."

Tekst: Lammert de Hoop

Tot 2011 was Rikhof hoogleraar Systematische Theologie aan de Utrechtse faculteit voor katholieke theologie, onderdeel van Tilburg University. Om gezondheidsredenen trad hij terug, maar na herstel werkt hij als pastor binnen de Nijmeegse parochie Heilige Drie-eenheid. De parochie waar hij al sinds 1979 woonachtig is. "Pastoraal werk trok me altijd al. Tijdens mijn hoogleraarschap was ik vrijwillig invallend priester." Als pastor heeft hij er intussen een fulltimebaan aan: zielzorg, preken, kindercatechese, dopen, huwelijken en uitvaarten; alles komt voorbij. "Maar voor preken komt dertig jaar theologie studeren mij wel ten goede." We staan stil bij effecten van corona en Rikhofs kijk op het perspectief van kerk en geloof in deze tijd.

Verbazing

"Corona doet ons ook waarden herontdekken: zoals de noodzaak van gemeenschap, het belang van relaties tussen mensen. Dat raakt aan geloofswaarden die we vanzelfsprekend zijn gaan vinden. Ik vind het

belangrijk dat we ons verbazen, juist over zaken die zo vanzelfsprekend lijken. Voor kerstmorgen werk ik aan een preek over de bekende proloog van het Johannes Evangelie: "Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond. Wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd." In de Griekse grondtekst staat in deze kernzin drie keer het woordje 'en'. Vertalers willen dat opsommende vermijden en maken er andere zinnen van. Maar de oorspronkelijke formulering associeer ik met verbazing: de schrijver is als een kind dat een grote verrassing heeft meegemaakt. Buiten adem komt het binnenstormen en kan in zijn opwinding alleen maar opsommen wat hij zag. Dat zou meer onze christelijke houding moeten zijn: verbazing, openheid, verrassing over wat vanzelfsprekend is in het leven dat ons gegeven is. Dat geldt voor relaties tussen mensen, maar ook in de God-mens relatie. Sommigen zeggen God in de natuur te beleven, de kerk heb ik daar niet voor nodig. Maar dat kan pas als iets of iemand je ooit over Godsbefes verteld heeft. Met Kerst

vieren we de menswording van God. Immanuel = God met ons." Hoe komt het dat die onbevongen verbazing wegraakt? "Ook gelovigen, net als de gemiddelde burger, nemen een te individualistische tijdgeest over", zegt Rikhof: "Mensen vragen mij om de doop van hun kind voor alleen een kring van genodigden in plaats van de kerkgemeenschap. Natuurlijk ben ik blij dat ze gaan dopen, maar waarom niet in de gemeenschap? Ook zingevingsvragen, tegenwoordig erg populair, worden altijd vanuit het ik-perspectief geformuleerd. Ik herinner me dat in de studievoorzichting van mijn faculteit de individuele jongere aangesproken werd in de trant van: 'Ben jij geïnteresseerd in X, dan bieden wij je studie Y.' Individualistisch omgaan met elkaar is in de hand gewerkt door welvaart die vanzelfsprekend is en technisch maakbaarheidsdenken." Dat gaat volgens Rikhof ten koste van diepreligieus besef: "Het idee van maakbaarheid, - alles kan, ik heb alles in de hand- miskent het gegeven dat leven ook een geschenk

Pastor Herwi Rikhof

is. We zijn schepselen, afhankelijk van wat ons is meegegeven. Dat spreekt niet vanzelf. Elk mens is bijzonder, evenals de omstandigheden die hem of haar overkomen. Vaak reden voor dankbaarheid, maar soms ook voor verdriet. De kerk geeft uiting aan die dankbaarheid voor het leven, en kan troost en berusting bieden. Ik denk dat mensen dat ook zoeken in kerk en religie. Aan ons gelovigen is het om dat te laten zien. Het is ook de gelaagde betekenis van liturgie en kerkgebouwen: hun verschijningsvorm verwijst naar God. Of zoals Augustinus zegt: 'Je ziet het een, je denkt het ander.'

Noden zien

"Wat me stoort is het gemak waarmee sommigen zich beroepen op joods-christelijke waarden. Politieke leiders als Thierry Baudet bijvoorbeeld, die dat doet om zich af te zetten tegen anderen. Amerikaanse vrienden merkten eens op dat de Pro Life beweging zich beter Pro Birth beweging kan noemen, want dat is het waar het hun om gaat: abortus

voorkomen. Maar christelijk 'leven' van een mens omvat veel meer. En pleitbezorgers van zelfeuthanasie bij 'voltooid leven' zeggen dat we het gewoon moeten vinden dat mensen soms "geen zin meer in het leven hebben". Maar dat moeten we niet klakkeloos overnemen; we moeten vragen stellen. Wat is het waarom iemand geen zin meer ziet? Elke situatie is anders, er kan misschien nieuw perspectief geboden worden door anderen. Ons leven is een geschenk, en met dat cadeau ga je niet klakkeloos om." Wat is dan de juiste christelijke houding bij noden in deze tijd? Rikhof vindt de parabel van de Barmhartige Samaritaan het beste voorbeeld van wat Jezus ons voorhoudt: "Een Schriftgeleerde wil van Hem een statement: wie is mijn naaste? Maar in plaats van een definitie vertelt Jezus het verhaal van de Samaritaan en een slachtoffer onderweg: een toevallige gebeurtenis tussen mensen. Hij besluit met de vraag: Wie is hier de naaste geworden van dat slachtoffer? Dat is de ware christelijke houding: van wie kunnen

wij de naaste worden? Open staan, op zoek gaan naar waar nood is in deze tijd en hulp bieden. Dat is ook de uitstraling van Paus Franciscus bij zijn oproepen aan de wereld. In coronatijd is dat bij ons eenzaamheid helpen doorbreken en creatief gemeenschap organiseren."

Oecumene

Herwi Rikhof schreef als theoloog een boek met zijn protestantse collega Bram van de Beek: een gezamenlijk commentaar op de geloofsbelijdenis. "Als katholieke en protestantse theologen hadden we bijeenkomsten met promovendi over de geloofsbelijdenis* waarbij we teksten bespraken van kerkvaders als Augustinus en theologen als Thomas van Aquino en Calvijn. Ons gezamenlijk commentaar ontstond uit dit soort oecumenische gesprekken. Ik geloof dat mijn boekenkast voor bijna de helft uit protestants werk bestaat. Ik lees hedendaagse katholieke theologen, al blijft de middeleeuwse Thomas van Aquino mijn grote inspiratiebron. Onlangs

Cenakelkerk in Nijmegen

**Wij geloven. Rooms-katholiek en protestant: één geloof. De geloofsbelijdenis van Nicea/Constantinopel uitgelegd door Bram van de Beek en Herwi Rikhof. Kok Boekencentrum Uitgevers. Utrecht 2019*

heeft de Paus weer aandacht gevraagd voor oecumenische contacten als een belangrijke taak van de kerk. Een oecumenische werkgroep, die al zo'n 50 jaar werkzaam is, kwam recent met een opvallend rapport over samen eucharistie vieren: *Gemeinsam am Tisch des Herrn*. De eerste reactie van de Congregatie van de Geloofsleer in Rome was tamelijk negatief, maar er moet over doorgesproken worden."

Eucharistisch perspectief

Er is een oud mopje waarbij de dominee aan de pastoor vraagt: Schaffen jullie nog wat af? Dan voeren wij dat weer in. Rikhof: "Daar zit wel wat waars in. Protestanten vieren het Avondmaal maar een paar keer per jaar. Collega Van de Beek was wel eens jaloers dat wij elke zondag de eucharistie vieren. Ik heb laatst een college gegeven aan protestantse theologiestudenten over 'Het tekort van de Reformatie?' Dat gaat over dit soort dingen. Er speelt hier ook iets heel fundamenteels vind ik. Als christenen geloven in de menswording

van God, dan moet viering van die menswording in de eucharistie ook heel de mens aanspreken. In al zijn rijkheid van zintuigen en zonder aanzien des persoons. Dat is een kracht van de RK kerk. Wat niet betekent dat elke katholiek hetzelfde gelooft. Als ik vooraf mensen examen zou afnemen over wat ze feitelijk geloven dan denk ik dat er niet veel ter communie gaan. Maar vergeet niet: de tekst van de eucharistieviering staat vol met bewoordingen dat wij als mens tekortschieten: 'Let niet op onze zonden, maar ...' of: 'Heer ik ben niet waardig, maar...'. De voormalige aartsbisschop van Canterbury zei eens: 'Eucharistie is geen beloning voor het goede dat je hebt gedaan.' Van Paus Franciscus hoor ik iets vergelijkbaars: 'Eucharistie is voor mensen die iets nodig hebben.' Zoals Jezus in zijn leven vaak de niet-keurige mensen juist uitnodigde aan Zijn tafel. Durf er maar met lege handen te staan. Dat is het perspectief van de christelijke geloofsgemeenschap."

stilte

de stilte kan nogal verschillend zijn
ijzig beklemmend, voor de storm bevreest
stijf lamgeslagen door corona-angst
vertwijfeld, droevig om een harde lijn

maar er is ook de stilte van de vrede
van 't samen zijn bij stokbrood een glas wijn
van 't zoete woordloos aanvoelen der dingen
waar toekomst opborrelt uit het verleden

de stilte waarin niet gezwegen wordt
maar eenvoud zoveel zegt dat alles gloeit
alsof er in de sintels is gepord

je hoort het zacht geritsel van een blad
je proeft de warme lippen van je lief
geluk ligt in de schaduw van je dak

Peter Vermaat, *onderbreking. poëzie als
barometer van twee maanden coronacrisis* (2020)

A photograph of a priest with grey hair and glasses, wearing white vestments with gold embroidery. He is looking down at a small book he is holding in his hands. The background is a blurred stained glass window with various colors like red, green, and blue.

DICHTERLIJKE 'ONDERBREKING' IN TIJD ZONDER PERSPECTIEF

Foto: Peter Vermaat

Tekst: Agda Wachter

Leken-Franciscaan en dichter Peter Vermaat schreef de bundel 'onderbreking' als antwoord op de bijzondere tijd van maart en april dit jaar. Een tijd waarin de samenleving plotseling tot stilstand kwam door de komst van een nieuw Coronavirus. Een samenleving waar perspectief op hoe nu verder, verdwenen leek te zijn.

spreek!

Ons gesprek begint met de vraag naar de oorsprong van 'perspectief'. Wat biedt een mens perspectief in een leven? Waar vinden we perspectief in het verhaal van Lucas? Hoe wordt dat daar zichtbaar? Bij Lucas is het de engel die vanaf gene zijde perspectief aanbiedt. De engel toont zich aan de herders; dat waren in die tijd paria's. Juist aan die verstoten toont God als eerste nieuw uitzicht op leven. Maar het mag duidelijk zijn, het is ook een verwarrende boodschap. Ze worden op weg gestuurd naar Bethlehem, de stad van David. Eigenlijk kennen de herders Jeruzalem als de stad van David. De richting die ze voorgeschoteld krijgen, is op zijn minst bijzonder te noemen. En dan de boodschap zelf. Een belangrijke boodschap voor de mensheid wordt aangeboden aan 'gespuis' van de samenleving. Een boodschap die geverifieerd moet worden door een kind te zoeken dat in een kribbe ligt. Daar aangekomen is iedereen erover verbaasd, dat herders een boodschap hebben ontvangen van gene zijde. Maria bewaarde de woorden in haar hart. Perspectief komt blijkbaar uit onverwachte hoek of op een onverwacht moment. Ook in onze donkere dagen.

Hopeloosheid

In tijden van hopeloosheid verlangen we naar nieuw uitzicht. Vergelijkbaar met de herders werden we het duister ingestuurd door de eerste coronacrisis. Hoe schep je dan hernieuwd perspectief? Peter Vermaat besloot elke dag een sonnet te schrijven;

een bewust gekozen dichtvorm. Elk sonnet bestaat uit veertien regels; ook de opbouw van de gedichtenbundel volgt deze lijn. Het begint met een proloog, het eindigt met een epiloog en daar tussenin zitten vier afdelingen van elk veertien gedichten: overeenkomstig de veertien regels van het sonnet. Op de achterzijde van zijn bundel verwoordt Peter Vermaat het als volgt:

*op 12 maart 2020 gingen
de theaters dicht
een paar dagen later de
eet- en drinkgelegenheden
en de sportscholen
en op 23 maart kondigde premier Rutte
een intelligente lockdown af*

*de versoepelingen van de
coronaregelen werden twee
maanden later, op 19 mei 2020,
bekendgemaakt*

*de gedichten in deze bundel zijn
in die periode ontstaan en volgen
op het openingsgedicht na
de chronologie van deze tijd*

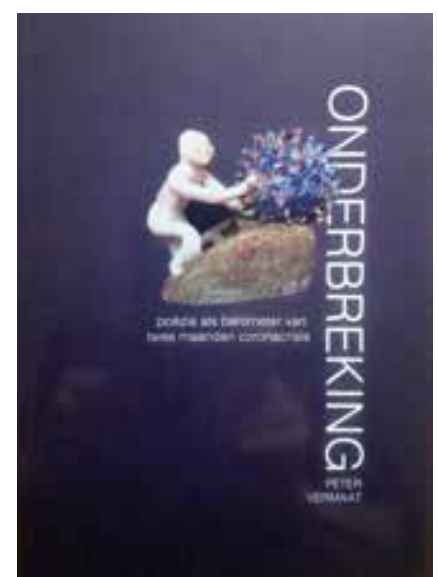
Het viel Peter op dat er elke dag, in de media of in uitlatingen van mensen, sprake was van een andere emotie. Dat heeft hij in de bundel 'onderbreking' willen verwoorden. De sonnetten zijn een soort spiegel van die tijd geworden.

Tijd 'on hold'

Veel gedichten gaan over perspectief dat zich op onverwachte momenten

aandient, misschien wel als troost. In de tijd van de lockdown is het poëzie dat schuurt met ons verlangen om alsmáar door te gaan: het verlangen naar meer en mooier. De gedichten hebben de tijd 'on hold' verwoord. Om straks, als we het leven opnieuw mogen oppakken, zo nu en dan te herlezen. In de hoop dat ons uitzicht op wie we willen zijn als mens zich heeft gewijzigd.

Geen streven meer naar ongebreideld meer, maar tevreden zijn met wat is. Met aandacht voor het bijzondere en de schoonheid van de schepping die de wereld in zich draagt. Door corona stonden we verplicht stil. Zoals in het kerstverhaal van Lucas de wereld stilstond bij de geboorte van Gods zoon. En waar Maria de woorden van de herders in haar hart bewaarde.

EN TOCH KOMT HET GOED

Jezus groeit op in Galilea. De Joodse geschiedschrijver Josephus schrijft dat de inwoners zich niet interesseren voor commercie. Zij beleven veel voldoening aan het optimaal cultiveren van het vruchtbare land. Verder zijn ze gesteld op een rustig bestaan en houden vast aan de overgeleverde tradities. Dat levert flinke problemen op voor de missie van Jezus. Waarom iets nieuws beginnen als het leven voldoet?

Tekst: Piet van der Schoof

Nazareth ligt enigszins geïsoleerd in Galilea, het noordelijk deel van het Heilige Land, op drie dagreizen afstand van Jeruzalem. De bevolking is voor haar levensonderhoud aangewezen op landbouw en visserij, waardoor de meeste mensen een bescheiden welstand weten te bereiken. Toch komt er ook armoede voor. Het beroepsleven is veeleisend en alle gezinsleden worden bij het werk ingeschakeld. Het leven verloopt er volgens vaste patronen. Galileeërs zijn erg gehecht aan de tempel in Jeruzalem, het enige heiligdom dat Joden hebben. Het gaat om de woonplaats van God en het centrum van de wereld. Joden zijn er vast van overtuigd dat de tempel eeuwig zal bestaan. Gelovigen brengen er offers en kunnen vergeving van hun zonden ontvangen.

Farizeeën en Sadduceeën

De bevoorrechte priesterklasse, de Sadduceeën, is aan de tempel verbonden en stuurt regelmatig afgevaardigden naar Galilea om gelovigen te instrueren, zoals in verband met de religieuze feestdagen. Ook Schriftgeleerden houden de religieuze ontwikkelingen goed in de gaten. De Farizeeën zijn eveneens actief in Galilea. Zij zijn ijverige pleitbezorgers voor het naleven van de Joodse leefregels. Daarbij zorgen zij ervoor dat deze ook praktisch toepasbaar zijn. Het leven volgens deze voorschriften vinden vele Joden aantrekkelijk om tot levensheiliging te komen. Farizeeën weten steeds meer aanhang te krijgen en vooral vrouwen hebben veel met hen op. In het Nieuwe Testament worden felle verwijten geuit aan het adres van de Farizeeën. Christelijke predikers

hebben problemen met de farizeese invloed en kunnen er blijkbaar niet goed tegenop.

Ommekeer

Jezus pleit voor een vergaande vernieuwing van het Jodendom. Hij roept mensen op om zich te bekeren, om het achter zich laten van een levensweg die niet op God gericht is. Hij verwacht een grote inzet van mensen die hem willen volgen. Zij moeten daar dikwijls heel wat voor opgeven en onzekerheden accepteren. Een probleem hierbij is dat Galileeërs zich nauw verbonden voelen met de manier van geloven zoals de vorige generaties hebben overgeleverd. Sadduceeën en Farizeeën willen dat graag zo houden en doen er alles aan om gelovigen aan zich te binden. Deze behoudende cultuur van Galileeërs maakt het voor Jezus moeilijk om zijn

vernieuwingsbeweging van de grond te krijgen. Een stedelijke setting zou daarvoor betere kansen bieden, maar Jezus mijdt bij zijn rondreizen de Galilese steden. Waarschijnlijk doet Hij dat om niet de aandacht te trekken van van Herodes Antipas, de heerser die Johannes de Doper liet ombrengen. Antipas wil tegen elke prijs voorkomen dat er onrust onder de bevolking ontstaat. Daarom houdt hij religieuze vernieuwers extra in de gaten.

Menselijke maatstaven

Wanneer Jezus met zijn missie begint, doen zich al meteen flinke problemen voor. Mensen in zijn stad Nazareth kunnen hem niet als Messias beschouwen en ook zijn familie heeft tijd nodig om te begrijpen wat hem beweegt. Dat is een slecht voorteken. Wanneer religieuze vernieuwers niet kunnen rekenen op steun uit hun

naaste omgeving, dan mislukt hun onderneming meestal. Hoewel Jezus in Galilea soms successen boekt en er grote aantallen mensen naar hem komen luisteren, is het uiteindelijk resultaat bescheiden. Naar menselijke maatstaven gerekend heeft zijn missie niet veel kans van slagen, maar volgens de profeet Simeon komt het toch goed. Veertig dagen na de geboorte van Jezus gaan Maria en Jozef met het kind naar de tempel om daar een offer te brengen. Wanneer Simeon Jezus in zijn armen neemt, zegt hij: 'Nu hebben mijn ogen uw heil aanschouwd dat Gij voor alle volkeren hebt bereid. Een licht dat voor de niet-Joden straalt; een glorie voor het volk Israël'. Andere wegen gaan open voor de weg die Jezus voorstaat.

IK BEN EEN VREEMDE HIER...

Toespraak van Rabee Al Mardini bij de vluchtelingmanifestatie 'Share The Journey' op 25 september jl. in de Der Aa-kerk te Groningen. Share the Journey is een internationaal initiatief van Paus Franciscus. In Nederland georganiseerd door de RK kerk in samenwerking met protestantse kerken en ontwikkelingsorganisatie Cordaid.

Tekst: Rabee Al Mardini

"Wie van jullie weet hoe moeilijk het is om vluchteling te zijn? Stel dat je je land moest verlaten... naar het onbekende? Stel, je wist niet waar je heen zou gaan, waar je terecht zou komen, en je wist niet of je het zou overleven? Uiteindelijk ben je terecht gekomen in een veilig land na een heftige reis, maar je bent van binnen kapot. Je hebt tijd nodig om jezelf te herstellen, maar die tijd heb je niet. Weet je hoe moeilijk het is om herboren te worden zonder ouders?

Teleurgesteld

Ik kwam vanuit Syrië in een vreemd land waar ik weinig over wist en waar ik niemand kende. In Nederland, een prachtig land. De verwachtingen waren heel hoog. Ik was op zoek naar nieuw bestaan, naar een toekomst, naar hoop. Ik wilde snel integreren en snel werk vinden. En ik dacht dat het makkelijk was om te doen.

Maar het was niet zo. Ik moest letterlijk herboren worden. Ik moest alles opnieuw leren. De grootste

uitdaging was de taal leren, want de taal is de sleutel voor alles. Voor het werk, voor het studeren, voor het communiceren en om een netwerk van vrienden te maken. Ik heb de taal geleerd, bijna alles is gelukt, maar vrienden maken en integreren was moeilijk.

Ik heb veel dingen geprobeerd. Ik dacht: wat kan ik doen? Ik besloot naar de sportschool te gaan om mensen te ontmoeten. Maar het was een verkeerd idee, want iedereen had een oordop in zijn oren, en iedereen was druk bezig met sporten. Ik dacht: ik moet mensen ontmoeten in hun vrije tijd, en ik dacht gelijk aan de kroeg. Ik probeerde alleen op stap te gaan in de stad om mensen te leren kennen. Het is me niet gelukt, want mijn taal was het niet voldoende om een goed gesprek te voeren. Ik probeerde het via internet, maar ook dat heeft niet geholpen.

Ik was alleen. Ik was eenzaam, want ik heb geen familie hier. Ik kan nergens

mijn verhaal kwijt. Ik hoorde nergens bij. Ik verveelde me heel erg... Er was een tijd dat niemand me vroeg hoe het met me ging; ik was leeg. Toen begon alles zwart te worden. Ik had het gevoel dat ik in een gevangenis zat. Ik was zo teleurgesteld.

Koor

De verandering begon toen ik Bschara tegenkwam. Hij is een koorlid van New Life Choir. Hij nodigde me uit. Ik was niet super enthousiast. Ik dacht: Ik ZINGEN?? NEE!! Maar ik zei dat ik zou gaan; ik kijk wat me te wachten staat. Het was op een vrijdag. Ik kwam binnen en zag alle koorleden. Ik mocht er gelijk tussen staan. Zij begonnen te zingen en ik begon te schreeuwen. Het was een prachtige ervaring. Na de eerste repetitie ging ik met alle koorleden naar de stad. Er was een carnaval. Het was heel gezellig. Ik was superblij en ik dacht: Ja, dat heb ik altijd gewild, mensen om me heen.

Toen hoorde ik de verhalen en het doel van het koor. Het koor is gestart op

het asielzoekercentrum (AZC) in 2015 door mensen zoals ik. Zij waren op het AZC in Groningen, ze hadden niets te doen en ze wilden heel graag bij deze gemeenschap horen. Zij wilden ook snel integreren, studeren, werken en de taal leren. Omdat muziek de taal is die iedereen kan verstaan, hebben ze voor kinderen gezongen op een Sinterklaasfeest. Ze hadden geen idee wat Sinterklaas betekende. Ze wilden gewoon iets doen, iets positiefs bijdragen. Ze hebben via de muziek een brug geslagen tussen de culturen. Ze wilden nog een kleur toevoegen aan dit kleurrijke land.

Het New Life Choir heeft een positieve boodschap: een goed beeld geven van vluchtelingen, dankbaarheid tonen voor Nederland, en deel uitmaken van deze samenleving. Zij willen een goed voorbeeld zijn om andere vluchtelingen te inspireren. Wij zingen graag voor een goed doel. Er wordt gezongen in het Arabisch, in het Nederlands en in het Engels. We mixen bekende liederen uit verschillende culturen. We willen

graag meer ontwikkelen en meer nationaal bekend worden met onze muziek.

Het doel van het koor heeft mij diep geraakt. Zoals het koor hun leven veranderde, veranderde het ook mij. Ik sta nu hier. Eindelijk hoor ik er bij, bij deze prachtige mensen en bij dit land. Ik leerde hoe ik op trots mijzelf kan zijn. Op mijn afkomst, op mijn kleur en hoe deze Syriër kan bijdragen aan deze samenleving. Door hen ben ik van mijn eenzaamheid af en door hen spreek ik beter Nederlands. Dankzij het echtpaar Karoun en Rani kan ik een klein beetje muzieknoden lezen. Ik ken het verschil tussen Do, Re en Mi. Nu heb ik een familie waar ik een verhaal kwijt kan.

Thuis

Ik heb de prachtige kant gezien van dit land, die ik vroeger niet kon zien. Door het koor leerde ik veel Nederlanders kennen, die behulpzaam en vriendelijk waren, die mij altijd wilden ondersteunen. Door het koor

ben ik goed ingeburgerd. Ik ben nog geen Nederlander, maar ik voel me hier thuis. Kortom: ik ben gelukkig!

Ik hoop dat iedereen zijn hart open houdt voor de ander: we hebben elkaar nodig. Ik zeg tegen nieuwkomers: ga naar buiten! Er is altijd een hart dat voor je open staat op een plek die je niet had verwacht. Er is altijd hoop."

BOUWEN AAN TOEKOMST VOOR DE KERK

spreek!

Tekst: Jeanette Wagenborg

Hoe weet je waar je voor geroepen bent? Hoe ontdek je de bedoeling van je leven? Is dat het huwelijk, een gezin, een inspirerend beroep of misschien dienst aan de Kerk? Nieuw roepingenpastoraat voor jongvolwassenen is breder. De belangstelling van jongeren groeit.

Pastoor Tjitze Titus Tjepkema coördineert het roepingenpastoraat van het noordelijk bisdom. Hij heeft zelf die weg ook bewandeld en vertelt over de nieuwe manier waarop roepingenpastoraat vorm krijgt. Samen met Johan Krijnsen, ceremoniarius van bisschop Van den Hout, en andere jongeren organiseert hij het programma en de werving voor het roepingenweekend. Flyers in parochies en zwaan-kleef-aan contacten via social media zijn effectief om geïnteresseerde jongeren aan te trekken.

Getuigenissen

In 2019 was voor het eerst een roepingenweekend in het Franciscanessenklooster in Thuine, een plaatsje net over de Duitse grens bij Enschede. Het is een sfeervolle omgeving van een zusterorde met zelfs een klein cafeetje in de kelder. Het klooster kent grote ruimtes waar je bij elkaar kunt zitten, maar ook kleinere. Er waren 22 jongeren aanwezig die luisterden naar drie getuigenissen over een bewuste manier van leven. Van een getrouwde man, een kloosterzuster en een pater uit Afrika. Maar gaat het bij roepingen niet om kiezen voor priesterschap of intrede in het klooster? "We houden het bewust

breed," zegt pastoor Tjepkema, "omdat we jonge mensen niet in een bepaalde richting willen sturen. Dat is beslist niet de bedoeling. We nodigen uit om te onderzoeken en het proces aan te gaan."

Tjepkema vindt het prachtig om mensen in dit proces te begeleiden. "Voor mijzelf persoonlijk is het ook een lange weg geweest, zelfs een worsteling mag ik wel zeggen, voordat ik mijn bestemming in het leven had gevonden. In mijn geval was dat de overstap als predikant naar het priesterschap in de katholieke kerk. Ik vind het heel mooi als mensen een plek vinden, zoals ik een plek in

het leven heb gevonden waar ik heel gelukkig ben geworden. Niet om ze te brengen waar ze niet willen zijn, maar op een plek waar ze diep in hun hart willen zijn. En waar ze een beetje oriëntatie of hulp bij nodig hebben. Daar heb je uiteindelijk het meest aan: mensen die rustig naar je luisteren en je laten zien wat er eigenlijk allemaal mogelijk is."

Mond-tot-mond reclame

Dit jaar stond het roepingenweekend expliciet open voor jongeren uit heel Nederland. Dit in samenspraak met het landelijke Interdiocesane Roepingenoverleg waar Tjepkema namens Groningen-Leeuwarden aan deelneemt: "Wij vertegenwoordigen alle zeven Nederlandse bisdommen en komen vier keer per jaar bij elkaar. Dit keer is een poster gemaakt voor de jaarlijkse Roepingenzondag in elk bisdom, maar ook als landelijke oproep voor het roepingenweekend en de roepingenweek. Dat hebben we nog niet eerder zo gedaan! Zelfs zonder extra werving meldden zich al

50 jongeren aan, gewoon door mond-tot-mond reclame. Jammer genoeg kon dit weekend in november wegens de coronacrisis niet doorgaan. We hebben toen de groep gesplitst en een eendaags programma gemaakt in plaats van een kloosterweekend. Met hetzelfde programmaconcept overigens: een mis vieren, samen eten, een wandeling met één op één gesprekken, en luisteren naar getuigenisverhalen. Het is allemaal niet zo zwaar. In het programma zitten ook ontspannende sociale activiteiten opgenomen, zoals een pub-kwis." Een van de deelnemers was Laia Zeldenrust. Zij heeft de bijeenkomst voor roepingen dit najaar ook zo ervaren: "Er wordt helemaal geen druk op je gelegd. Het woord roepingen vond ik eigenlijk eerst nogal heel zwaar klinken, maar in de praktijk betekent het meer dat er in een sfeer van openheid en vertrouwen van gedachten gewisseld kan worden, zonder dat het meteen een bepaalde kant op moet gaan. Ik heb dat echt fijn gevonden."

Pastoor Tjepkema is onder de indruk van de deelnemers: "Wat een prettige en evenwichtige mensen hebben we meegemaakt! Met deze mensen kun je als kerk bouwen aan de toekomst. En is dat hoopvol? Jazeker is dat hoopvol, want we hebben donkere tijden gekend."

Jongeren van 18+ met interesse voor het eerstvolgende roepingenweekend kunnen zich aanmelden bij coördinator pastoor Tjepkema.

Meer informatie en contactgegevens, zie: www.roepingenzondag.nl

OPINIES VAN PAROCHIANEN

ENGELN DIE VOORBIJGAAN OF BLIJVEN

Enige tijd geleden ben ik ziek geweest. Flink ziek, waarbij gevoelens van wanhoop, angst en verdriet zorgden voor een gebrek aan levenslust. Over de ziekte zal ik verder niet uitweiden. Het heeft er toe geleid dat ik even moest stoppen met mijn werk, waardoor er weer ruimte ontstond. Ruimte, waarin plaats was voor andere zaken dan de dagelijkse beslommeringen.

In die ruimte was er weer tijd voor wandelen. Ik loop graag in bossen en langs velden en sloten. En steeds ontmoette ik andere mensen. Mensen, die ik al een tijd niet gezien had, maar ook nieuwe mensen. Mensen die ik herkende als engelen. Zo kwam ik onverwachts een mevrouw tegen

die ik kende als de verloskundige die mij geholpen heeft door de moeilijke periode rond de bevalling van onze zoon. Elke avond na haar avonddienst ging ze even bij ons langs om te helpen bij de borstvoeding. Al samen wandelend vertelde ik haar dat zij destijds als een engel elke avond steeds verscheen. En al wandelend wist zij wederom kracht naar mij over te brengen. Kracht om niet te wanhopen maar om te blijven vertrouwen... Ik denk ook aan een andere mevrouw. Laat ik haar Ineke noemen. Ineke, die vroeg of ze met me op mocht lopen. Ineke, die toen ik haar vertelde over mijn nierproblemen, mij meteen kidneybonen aan wist te raden. Die yogalerares is en 's middags met een matje langs kwam om mij

ademhalingsoefeningen te leren... Maar ik denk ook aan mijn lieve buurvrouw, die elke dag even een gekookt eitje kwam brengen. En steeds als ik het niet meer zag zitten weer heel lief mijn voeten masseerde.

Ik geloof dat engelen in mensen zitten. Soms ga je er aan voorbij en merk je het niet op. Maar steeds als je een engel nodig hebt zal er een engel op je pad komen. Ik weet zeker dat iedereen deze engelen om zich heen heeft. Ik gun en wens iedereen toe de engelen te herkennen die om ons heen zijn.

*Tekst: Paulien Elshof,
Emmaus parochie NoordoostPolder.*

Koepel van de Clemenskerk

KERST OP AMELAND

Hoe kunnen we in 2020 Kerstmis vieren, als er maar 30 personen bij een kerkviering mogen zijn? Hier op Ameland hebben we een wat kleiner kerkgebouw dat daardoor ook intiemer is. En toch, ook hier is het niet veel, die 30 kerkgangers. Er zijn die vele lege plaatsen van hen die er niet bij kunnen zijn.

Maar Kerst blijft Kerst, ook in 2020. Dus wordt de kerststal neergezet, komt er een grote kerstboom en wordt de kerk versierd. Op kerstavond is er, net als altijd, een gezinsviering. Ook al zullen dit jaar niet de engelenstemmen van het kinderkoor klinken. Daarna volgt de Nachtmis, voor velen toch het hoogtepunt van de kerstvieringen. Een

viering waarbij het St. Clemenskoor normaal uitpakt met een prachtige vierstemmig gezongen mis. Maar wat is tegenwoordig 'normaal'? Sinds medio maart wordt de zang tijdens de zondagse vieringen verzorgd door een groepje van vier of vijf koorleden, bestaande uit sopranen en alten, begeleid door het orgel. We zijn eraan gewend geraakt en bovendien blijkt het ook heel mooi te klinken. Zo zal het bij de Nachtmis en de viering op Eerste Kerstdag ook gebeuren. En voor wie er op deze dagen geen plaats is in onze kerk, is er de mogelijkheid om de vieringen te volgen via Facebook en de Nachtmis misschien ook via een live uitzending van de lokale omroep.

In deze donkere dagen hopen wij toch wat warmte te brengen in onze kerk en bij de mensen thuis door op deze manier samen de komst van het Licht te vieren: de geboorte van Jezus van Nazareth.

*Tekst: Anneke Mosterman,
Clemenskerk Ameland*

Redactie:

Bianca Domhof, Piet van der Schoof,
Agda Wachter, Lammert de Hoop
(hoofd- en eindredactie),
Marlies Bosch (eindredactie)

Fotografie:

Marlies Bosch, Abdij Keizersberg Leuven

Coverfoto:

Marlies Bosch

Redactieadres:

Bisdom Groningen-Leeuwarden
Ubbo Emmiusingel 79, 9711 BG Groningen
tel. 050-4065888, redactie@bisdomgl.nl
www.bisdomgl.nl

Vormgeving:

Rizzo Schouten

Opmaak en advertentie-exploitatie:

Mediapalet BV, Heerenveen
tel. 0513-745020

Druk:

Veldhuis Media, Raalte

Abonnement:

SPREEK! Is een uitgave van het bisdom
Groningen-Leeuwarden en verschijnt vier maal
per jaar.

Jaarabonnement: € 15,00

Een abonnement kan elk gewenst moment
ingaan en wordt automatisch verlengd.

Abonnementenadministratie:

v.bouwman@bisdomgl.nl | tel. 050-4065888

ISSN 2213-8560

VERHEUGDE HERDERS

Zelden, of nee, nooit zag ik iemand zo uitbundig lachen als bij deze Geboorte van Christus. De man direct rechts van het kindje lijkt erg blij verrast! Het kunstwerk trof mij meteen, zelfs op de oude zwart-wit foto die ik ervan zag, juist door deze man in beeld. Dit forse schilderij (107 x 158) is afkomstig uit de Maria Tenhemelopneming kerk in Assen. Veel meer gegevens hebben we er eigenlijk niet van. We weten niet wie het heeft gemaakt. We weten het niet te dateren.

De licht-donker effecten doen denken aan zeventiende eeuwse meesters, de karikaturale herders zijn meer negentiende eeuws. Laten we het houden op een negentiende eeuwse interpretatie van een zeventiende eeuwse geboortevoorstelling. De handen bijvoorbeeld waar het licht achter vandaan schijnt, lijken precies op de handen die Georges de la Tour schilderde.

Het is misschien interessant om naar een paar details te kijken die in de meeste kerststallen ook terug te vinden zijn. Uiteraard zien we het Kind in de kribbe, Zijn moeder erachter en Jozef er links achter. Het Kind heeft precies de wenkbrauwen van zijn moeder. Je zou er haast overheen kijken, maar Jozef heeft een kaars vast. Is de kaars ook de lichtbron? Nee, het kaarslicht wordt volledig overstraald door het lichtgevende Kind.

Van de mystica Birgitta van Zweden (14e eeuw) kennen we het volgende visioen: 'en plots baarde ze haar zoon, van wie zulk een licht uitging dat het zonlicht er niets bij was, ook de kaars die Jozef er had geplaatst gaf geen enkel licht. Het goddelijk licht deed het verdwijnen.' Dit visioen heeft zoveel invloed op de kunst gehad dat zelfs in mijn kersstal thuis Jozef met zijn nutteloze lantaarn in de stal staat.

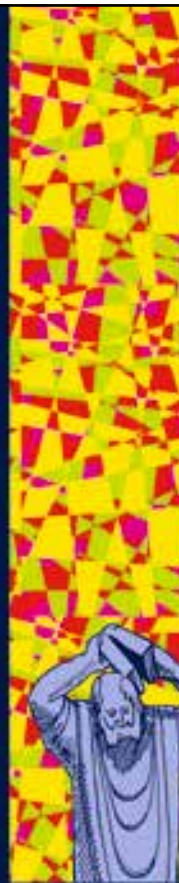
En dan die bonkige herders... Ook die kennen een lange traditie in de kunst. Waar Maria en Kind er zo verfijnd mogelijk uit moeten zien, mogen de herders worden geportretteerd naar gewone lui. Hoe bonkiger, hoe beter. Het waren de simpele volksfiguren die als eerste te horen kregen dat Hij was geboren. De Friese kunstenaar Anne Woudwijk portretteerde er daklozen voor. Eenvoudige mensen van wie je niet zou denken dat zij nou als eerste het goede nieuws te horen kregen. Het licht straalt voor iedereen, zelfs voor hen van wie je het niet verwacht.

*Tekst: Saskia van Lier,
lid Diocesane Commissie voor Kerkinterieur en Kerkelijk Kunstbezit*

MariaBode

Katholiek nieuws 24 uur per dag actueel

www.mariabode.nl

Bisdom
Groningen
Leeuwarden

U kunt de verschillende fondsen (bijv. Fonds Diaconie, Fonds Kerkopbouw, Fonds Kadervorming) en activiteiten van het bisdom Groningen-Leeuwarden steunen door middel van een gift of via een periodieke bijdrage.

Deze (periodieke) giften zijn - onder voorwaarden - aftrekbaar van de belastingen:
Het bisdom Groningen - Leeuwarden is namelijk aangemerkt als ANBI. Zeer de moeite waard, voor u én voor het bisdom!

Voor meer informatie neem contact op met het econoom van het bisdom.

Wilt u direct eenvoudig en veilig doneren? Gebruik onderstaande QR-code.

RAAD

DE ADMINISTRatieve DIENSTVERLENERS

Op basis van een scherp geprijsd abonnement kunt u, als parochie, bij RAAD terecht voor alle administratieve en financieel-zakelijke aangelegenheden.

RAAD JOURE
S.T. Landman,
Westermarwei 1
8501 RA Joure
tel. (0513) 419 439
s.landman@planet.nl
www.raadjoure.nl

U KUNT HELPEN: VUL DE GIRO IN want:

**Een bordje eten iedere dag
is voor heel veel kinderen
niet vanzelfsprekend!**

**Banknummer
NL78 INGB 0005733838**

t.n.v. Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen

**Voor 3 euro per maand
REDT U een arm kind!
Doen?**

JA, ik word donateur en:

☐ Ik machtig de Stichting Missiewerk M.A.W. tot wederopzegging om van mijn rekening af te schrijven het hieronder vermelde bedrag (doorhalen wat niet gewenst is).
1x eenmalig / 1x per maand / 1x per kwartaal / 1x per jaar

Rekeningnr: NL..... Bedrag:.....

Naam:.....

Adres:

Plaats:

Handtekening:

**s.v.p. inzenden naar: Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen**

VELDHUIS

Plaats zelf advertentie